

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ¹

Εισαγωγικά

Το Νομικόν Συμβούλιον του Κράτους, υφ' ήν μορφήν λειτουργεί σήμερα, είναι προϊόν μακράς εξέλιξεως, διελθούσης διάφορα στάδια, περί ών κατωτέρω. Η από των αρχών του ελευθέρου βίου καταβληθείσα προσπάθεια οργανώσεως μιάς νομικής υπηρεσίας του Δημοσίου επεβλήθη εκ της ανάγκης αντιμετώπισεως πολλών αστικών διαφορών μετά των ιδιωτών και εκ της συναισθήσεως της ελλείψεως ενός οργάνου καθοδηγητικού της διοικητικής δράσεως. Η επί του θέματος νομοθεσία καταδεικνύει, πράγματι, την προσπάθειαν συλλήψεως της προσφορωτέρας λύσεως. Αν αυτή δεν κατέστη δυνατόν να επιτευχθεί αμέσως, τούτο δέον να αποδοθεί εις το αρτισύστατον του Κράτους, τον ιδιάζοντα χαρακτήρα του θεσμού, την εις πάσαν προσπάθειαν αντιμετωπιζομένην επέμβασιν της νοθευούσης τα επί μέρους και σταδιακά επιτεύγματα πολιτικής των χρόνων εκείνων και την έλλειψιν κατά τας πρώτας δεκαετηρίδας του ελευθέρου βίου ικανοτήτων. Η εξέλιξις της νομοθεσίας δύναται να διαχωρισθῇ εις τας εξής περιόδους: α) την μέχρι του έτους 1882 περίοδον των πειραματισμών, β) την από της ισχύος του Ν. ΑΚΑ' / 1882 μέχρι του έτους 1940 περίοδον εδραιώσεως του θεσμού, γ) την από της ισχύος του Α.Ν. 2374 / 1940 μέχρι του έτους 1945 περίοδον οργανικής ολοκληρώσεως του θεσμού και δ) την από της ισχύος του Α.Ν. 427 / 1945 μέχρι σήμερα περίοδον της τελικής διαμορφώσεως τούτου. Κατά την ισχύουσαν νομοθεσίαν, το Νομικόν Συμβούλιον του Κράτους αποτελεί ενιαίαν ανωτάτην εν τω κρατικῷ οργανισμῷ αρχήν, υπαγομένην απ' ευθείας εις την αρμοδιότητα του Υπουργείου Οικονομικών και αποστολήν έχει: α) την δικαστικήν υπεράσπισιν των συμφερόντων του Δημοσίου, β) την διά νομικών γνωμοδοτήσεων καθοδήγησιν των ενεργειών της διοικήσεως, γ) την αναγνώρισιν απαιτήσεων κατά του Δημοσίου και τον συμβιβασμόν επί των διαφορών αυτού και δ) την επεξεργασίαν των παραπεμπομένων αὐτῷ σχεδίων νόμων και διαταγμάτων. Εις την πληρότητα ταύτην οργανώσεως και αρμοδιοτήτων απέληξεν ο θεσμός αφού διήλθεν εκ διαφόρων σταδίων από του καθορισμού ως δικαστικού εκπροσώπου του Δημοσίου κρατικού υπαλλήλου "επιτηδείου και ικανῶς τον νόμον κατέχοντος" και της δημιουργίας ως νομικής υπηρεσίας ενός Τμήματος του Υπουργείου Οικονομικών.

Ιστορική εξέλιξις

Α'.

Το Β.Δ. 12.5.1835 ὥρισεν ὅτι τὸ Δημόσιον θέλει ἐνάγεσθαι διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Οικονομικῶν Γραμματέως τῆς Επικρατείας (Υπουργοῦ Οικονομικῶν) καὶ ὅτι οὗτος δύναται νὰ διορίσῃ ἐξ ἐπαγγέλματος πρὸς παράστασιν τοῦ Δημοσίου ὡς ἐνάγοντος ἢ ἐναγομένου υπάλληλον τοῦ κλάδου τοῦ ἐπιτήδειον καὶ ικανῶς τὸν νόμον κατέχοντα ἢ καὶ εἰς συνήγορον τινὰ τῶν δικαστηρίων τῆς πρωτεύουσας νὰ ἀναθέσῃ τὸ ἔργον τούτου. Εἰρήσθω ἐνταῦθα ὅτι εἰς τὸν Υπουργὸν Οικονομικῶν ἀνετέθη μεταγενεστέρως ἡ δικαστικὴ εκπροσώπησις καὶ ἐτέρων νομικῶν προσώπων, πλην τοῦ Δημοσίου, ἀρχῆς γενομένης διὰ τῆς δυνάμει τοῦ Β.Δ. 29.4.1843 ἀναθέσεως τῆς τοιαύτης εκπροσωπήσεως τοῦ Εκκλ. Ταμείου. Εἰρήσθω ἐπίσης προκαταβολικῶς ὅτι κατὰ τὸ ἀρχικόν σύστημα εκπροσωπήσεως, τὸ Δημόσιον ἐξεπροσωπεῖτο: α) ὡς πρὸς πάσας τὰς υποθέσεις διὰ τοῦ Υπουργοῦ Οικονομικῶν ἐν τε τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Κράτους καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, β) διὰ τῶν Οικον. Εφόρων ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκάστου, γ) ἐπὶ τῶν δικῶν περὶ τὴν διοικ. ἐκτέλεσιν ὑπὸ τῶν ταμιῶν καὶ δ) ἐπὶ υποθέσεων τινῶν κατ' ἐξαιρέσιν ὑπὸ τῶν Νομαρχῶν. Ἡ κατὰ τὸν ἐν ἀρχῇ ἐκτεθέντα τρόπον στοιχειώδης ἀντιμετώπισις τῆς ἀνάγκης τῆς δικαστικῆς εκπροσωπήσεως τοῦ Δημοσίου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ικανοποιῇ τοὺς ἀρμοδίους, δι' ὃ διὰ τοῦ Β.Δ. 15.12.1843 δίδεται ἡ πρώτη ἀφετηρία τοῦ θεσμοῦ τοῦ Νομ. Συμβουλίου διὰ τῆς συστάσεως Επιτροπῆς.

¹ Ἡ ἐργασία αὕτη συντάχθηκε γιὰ νὰ υποβληθῇ στὶς 20.7.1959 σὲ Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀναδιοργανώσεως τῶν υπηρεσιῶν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους. Δημοσιεύθηκε στὸν Α' τόμο τοῦ Νομικοῦ Δελτίου τοῦ Ν.Σ.Κ. (έτος 1959, σελ. 229 επ.) ἀπ' ὅπου τιμητικὰ ἀναδημοσιεύεται στὴν πρώτη ἐκδόσιν τοῦ Νομικοῦ Δελτίου, μετὰ τὴν ἐπανασύστασιν τοῦ Ν.Σ.Κ. με τὸν Ν.1886/90, χωρὶς καμμία μεταβολὴ στὸ περιεχόμενον καὶ τὴ διατύπωσιν τῆς ἀρχικῆς δημοσιεύσεως

ης την γνώμην είχε το δικαίωμα να ζητή ο Υπ. Οικονομικών οσάκις αμφέβαλλεν αν πρέπει να εισαγάγη ή να εξακολουθήση ενώπιον των δικαστηρίων δίκην τινά του Δημοσίου. Μετά την σύστασιν της Επιτροπής εδημοσιεύθη το Β.Δ. 10.7.1856, δι' ου διωρίζοντο έμμισθοι δικηγόροι του Δημοσίου, μη κωλύόμενοι όμως να δικηγορούν και επί ιδιωτικών υποθέσεων, πλην των αφορώσων το Δημοσίον. Λόγω του ανεπαρκούς και επιζημίου του συστήματος τούτου εκπροσωπήσεως του Δημοσίου ενώπιον των Δικαστηρίων ανεκλήθη το ειρημένον Δ. δι' του από 30.6.1860 τοιούτου και επανήλθε το πρότερον υφιστάμενον καθεστώς της παρά του Υ. Οικονομικών πληρεξουσιοδοτήσεως οιοιδήποτε δικηγόρου κ.λ.π. διά την υπεράσπισιν των συμφερόντων του Δημοσίου εις τα δικαστήρια. Διά του Β.Δ. 26.7.1860 ανασυνεστήθη και πάλιν εις το Υπουργείον Οικονομικών Γνωμοδ. Συμβούλιον, ου την γνώμην ηδύνατο να ζητή ο Υπουργός οσάκις αμφέβαλλεν αν πρέπει να κινήση ή να υποστή αγωγάς ή να εξακολουθήση διεξάγων δίκας ενώπιον των δικαστηρίων. Το Συμβούλιον τούτο συνέκειτο εκ του Εισαγγελέως του Αρείου Πάγου, του Βασ. Επιτρόπου παρά τη Ιερά Συνόδω, του Εισαγγελέως Εφετών Αθηνών και 2 δικηγόρων παρ' Αρείω Πάγω και εγνωμοδοτεί εγγράφως και ητιολογημένως επί των υποθέσεων των εισαγομένων υπό του Τμηματάρχου του Δικαστικού Τμήματος του Υπ. Οικονομικών. Εις τας συζητήσεις παρευρίσκοντο και ο αρμόδιος εισηγητής του Υπουργείου, εξ ου προήρχετο η δίκη, και ο δικηγόρος, εις ον είχε τυχόν ανατεθή η συζητούμενη δικαστική υπόθεσις. Παρά την δημιουργίαν του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου ο Υπουργός Οικονομικών ηδύνατο και άνευ γνώμης τούτου να διεξαγάγη δίκην ή να προκαλέση συμβιβασμόν ή να διορίση οποιονδήποτε αυτός ήθελε δικηγόρον εις δίκας του Δημοσίου. Διά του Ν. ΡΛΓ1867 και του Β.Δ. 28.3.1967 συνέστη το πρώτον θέσις Δικαστικού Συμβούλου, διοριζομένου επί 5ετίαν εις ταύτην νομομαθούς, προς άρσιν των ατόπων του κρατούντος μέχρι τότε συστήματος. Διά των άνω νομοθετημάτων επεδιώχθη το μεν η διεύθυνσις του Δικαστ. Τμήματος του Υπουργείου Οικονομικών υπό ανδρός ειδήμονος και αμετακλήτου επί ωρισμένον χρόνον το δε η διεξαγωγή των δικών του Δημοσίου είτε διά της αυτοπροσώπου παραστάσεως του Δικ. Συμβούλου ενώπιον των δικαστηρίων, είτε και δι' άλλων δικηγόρων, διοριζομένων όμως τη συμπράξει του Δικ. Συμβούλου παρά του Υπ. Οικονομικών και άρα παρεχόντων μεγαλυτέραν εγγύησιν. Προς επιτυχία των τεθέντων σκοπών ο Δικ. Σύμβουλος ηδύνατο να προσκαλέση εις Συμβούλιον και άλλους δικηγόρους και προεδρεύων τούτου να προκαλέση έγγραφον γνωμοδοτήσιν επί των υποβληθέντων ζητημάτων και υποθέσεων.

Β'

Αλλά η αδυναμία του συστήματος παρέμεινε παρά την βελτίωσιν, διότι η κυρία διεξαγωγή των Δικών του Δημοσίου εναπέκειτο εις αυξανόμενον συνεχώς αριθμόν δικηγόρων, ουχί πάντοτε εκ των ενδεδειγμένων, ουδέ διοριζομένων πάντων τη προτάσει του Δικ. Συμβούλου, ως απήτει ο νόμος. Κατέστη ούτως εμφανές ότι καλύτερον και οικονομικώτερον θα ήτο ο διορισμός ικανών προσώπων προς διεξαγωγήν των δικών. Εκ της ανάγκης ταύτης προήλθεν ο Ν. ΑΚΑ'1892 όστις εδημιούργησε το Νομ. Συμβούλιον. Το Σώμα τούτο απετελέσθη εξ 8 μελών, ων εις καλούμενος Δικ. Σύμβουλος, προήδρευε των λοιπών, καλουμένων Νομικών Συμβούλων, και διηύθυνε το Δικαστ. Τμήμα του Υπ. οικονομικών. Τα μέλη του Νομ. Συμβουλίου διωρίζοντο δυνάμει προσόντων επί βετίαν μετά προηγουμένην γνωμοδοτήσιν του Υπουργ. Συμβουλίου προτάσει του Υπ. Οικονομικών. Ο Δικ. Σύμβουλος είχε το δικαίωμα να προτείνει την απαλλαγήν οιοιδήποτε Νομ. Συμβούλου δι' εγγράφου ητιολογημένης εκθέσεως, περί ης απεφαινετο ο Υπουργός Οικονομικών. Εκ των Νομ. Συμβούλων τρεις προσεκολλώντο προτάσει του αρμοδίου Υπουργού ως ειδικοί Σύμβουλοι εις ωρισμένα Υπουργεία. Καθήκον των Νομ. Συμβούλων ήτο να εξετάζουν υπό την διεύθυνσιν του Δικ. Συμβούλου πάσας τας δικαστικάς και τας μη εισαχθείσας ενώπιον των δικαστηρίων υποθέσεις του Δημοσίου και του Εκκλησιαστικού Ταμείου, συνεννούμενοι εν συμβουλίω εκ 3 τουλάχιστον μελών, διατυπώντες την σκοπούμενην υπεράσπισιν και παριστάμενοι είτε εις είτε και περισσότεροι ομού ενώπιον των δικαστηρίων της πρωτευούσης και κατά τας εκτός του δικαστηρίου δικαστικάς πράξεις ως εκπρόσωποι του Δημοσίου, του Εκκλησιαστικού Ταμείου, του Κεντρικού Ταμείου και του Οικονομικού Εφόρου ως προς τας δίκας της αρμοδιότητος εκάστου. Πάντως υφίστατο το δικαίωμα του Υπ. Οικονομικών όπως διορίζη,τη προτάσει του Δικ. Συμβούλου, επ' αμοιβή και άλλους δικηγόρους επί σπουδαίων και κατεπειγουσών υποθέσεων, μάλιστα δε προς διεξαγωγήν αποδείξεων και διά την επ' ακροατηρίω παράστασιν ενώπιον των Ειρηνοδικών της πρωτευούσης. Επί γνωμοδοτήσεων περί καταργήσεως δικαστικών ή εξωδίκων διαφορών του Δημοσίου δι' αναγνωρίσεως των απαιτήσεων ή διά συμβιβασμού απητείτο προηγουμένη εντολή του Υπ. Οικονομικών και σύμπραξις 3 τουλάχιστον Νομικών Συμβούλων, εξ ών ο εις ο αναλαβών την επ' ακροατηρίου υπεράσπισιν, άνευ δε της ομοφώνου γνωμοδοτήσεως τούτων πάσα λύσις ήτο άκυρος. Υπό την διοικητικήν του

ιδιότητα το Νομικόν Συμβούλιον ήτο το μόνον γνωμοδοτικόν σώμα της διοικήσεως επι παντός νομικού ζητήματος, εν ταυτώ δε και διοικητικόν δικαστήριον. Οι Νομικοί Σύμβουλοι, είτε μόνοι, είτε εν Συμβουλίω, εγνωμοδότην επί αντικειμένων, άτινα ήθελον υποβληθή εις αυτούς υπό της Υπηρεσίας του Υπουργείου, παρά τω οποίω ήσαν διωρισμένοι. Εκτός αυτού, αν και δεν ελέγετο ρητώς υπό του νόμου, συμμετείχον εις την προπαρασκευήν των κυβερνητικών νομοσχεδίων. Αι δύο αύται υπηρεσίαι έλαβον σπουδαιοτάτην έκτασιν κατά τα επελθόντα έτη. Το Νομικόν Συμβούλιον επίσης είχε και δικαστικήν αρμοδιότητα, δικάζον ως διοικ. δικαστήριον 2ου βαθμού ωρισμένας διαφοράς εκ της εφαρμογής τελωνειακών και φορολογικών νόμων και συγκροτούμενον εκ του Δικ. Συμβούλου και των ειδ. Νομ. Συμβούλων Υπ. Δικαιοσύνης και Εσωτερικών, αναπληρουμένων υπό των λοιπών.

Η δοθείσα σημασία εις την οργάνωσιν ταύτην της νομικής υπηρεσίας του Δημοσίου καταδεικνύεται εκ του γεγονότος ότι ενώ ο Δικ. Σύμβουλος είχε βαθμόν Αντιπροέδρου Αρείου Πάγου ελάμβανεν αποδοχάς εκ δραχμών 800 μηνιαίως, ήτοι ανωτέρας των του προς ον εξομοιούτο ανωτάτου δικαστικού λειτουργού και ότι ενώ ο Νομ. Σύμβουλος είχε βαθμόν Αρεοπαγίτου ελάμβανεν αποδοχάς δραχμών 700 μηνιαίως έναντι αποδοχών δραχμών 450 μηνιαίως των Αρεοπαγιτών. Περαιτέρω και προς περιστολήν της χρησιμοποίησεως ιδιωτών δικηγόρων εις τας υποθέσεις του Δημοσίου η μεταγενεστέρα νομοθεσία το μεν εδημιούργησε βοηθητικά πρόσωπα των Νομ. Συμβούλων, το δε παρέσχεν ευχέρειαν δικαστικής εκπροσωπήσεως του Δημοσίου και δι' ετέρων νομομαθών δημοσίων υπαλλήλων. Ούτως, ο Ν. λΜΔ' /1882 κατέστησε διά την διεξαγωγήν του μέρους εκείνου των καθηκόντων της Εφορείας Αττικής, όπερ ανήγετο εις δίκας του Δημοσίου ή της περιουσίας του Εκκλ. Ταμείου ειδικόν υπάλληλον, φέροντα τον τίτλον "Δικαστικός Αντιπρόσωπος του Δημοσίου παρά τη Εφορεία Αττικής". Η θέσις αύτη κατηργήθη διά του Ν.Δ. 29-7/3-8-1927. Επίσης, ο Ν. ΑΧΛΒ' /1887 ανέθεσεν εις τους παρά τη Διευθύνσει Δικαστικού του Υπουργείου Οικονομικών υπαλλήλους τους έχοντας δίπλωμα Νομ. Σχολής και άδειαν του δικηγόρου την ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων και των Εισηγητών παράστασιν ως αντιπροσώπων του Δημοσίου και του Εκκλ. Ταμείου κατ' ειδικήν εντολήν του Δικαστ. Συμβούλου. Περαιτέρω ο Ν. 473/1914 κατέστησε προς διεξαγωγήν των ενώπιον των επαρχιακών δικαστηρίων δικών του Δημοσίου, του Εκκλ. Ταμείου, του Ταμείου Εθν. Στόλου, της Επιτροπής Ολυμπίων και της Ζαππείου περιουσίας, της Μπαγκείου Περιουσίας κ.τ.λ. Δικαστ. Αντιπροσώπους παρ' Οικον. Εφορείαις επί διοικητικώ βαθμώ με δυνατότητα προαγωγής εις Νομ. Συμβούλους. Ο Ν. 782/1917 ανέθεσε την εκπροσώπησιν του Δημοσίου ενώπιον των δικαστηρίων, εντολή του Συμβούλου, εις τους Γραμματείς των Δικαστ. Αντιπροσώπων παρ' Οικον. Εφορείαις, κατέστησε παρ' εκάστω Νομ. Συμβούλω Γραμματέα επί διοικ. βαθμώ με δικαιοδοσίαν, εκτός των άλλων, παραστάσεως ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων και των Εισηγητών και κατέστησε παρά τω Γραφείω Δικ. υποθέσεων της Διευθύνσεως Δικαστικού του Υπ. Οικονομικών Εισηγητάς επί διοικ. βαθμώ με καθήκοντα την εισήγησιν προς τον Δικαστ. Σύμβουλον περί πάσης υποθέσεως του Δημοσίου και την παράστασιν ενώπιον των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων και των Εισηγητών, εντολή του Δικαστ. Συμβούλου. Τέλος ο Α.Ν. 19/20.11.1935 συνέστησε θέσεις Παρέδρων του Νομ. Συμβουλίου με δικαστικήν εξομοίωσιν και με καθήκοντα την εκτέλεσιν των παρά του Προέδρου Νομ. Συμβουλίου και του εις ον έκαστος υπήγετο Νομ. Συμβούλου ανατεθέντων καθηκόντων και την αναπλήρωσιν των Νομ. Συμβούλων εν τη διεξαγωγή των δικών ενώπιον παντός βαθμού δικαστηρίων. Πλείστα έτερα νομοθετήματα της μακράς ταύτης περιόδου ερρύθμισαν ειδικώτερα θέματα οργάνωσεως της Διευθύνσεως Δικαστικού Υπ. Οικονομικών, καταστάσεως του προσωπικού και λειτουργίας του Νομ. Συμβουλίου. Περί της λειτουργίας του Νομ. Συμβουλίου εξεδόθη και ο από 12-6/15-11-1937 Κανονισμός κατ' εξουσιοδότησιν του ειρημένου Α.Ν. 19/20-11-1935. Η αλληπάλληλος νομοθετική δραστηριότης διά τον θεσμόν επέβαλε την εν έτει 1918 κωδικοποίησιν των μέχρι τότε ισχυουσών διατάξεων περί δικών του Δημοσίου και περί Νομ. Συμβουλίου, επιτευχθείσαν διά του Β.Δ. 8/13-11-1918. Το εφαρμοσθέν κατά την περίοδον ταύτην σύστημα, ούτινος βάσιν απετέλεσεν ο Ν. ΑΚΛ' /1882, ενεφάνισε κατά την τελικήν διαμόρφωσιν του την κάτωθι εικόνα οργάνωσεως: Εις έκαστον Υπουργείον ελειτούργει αυτοτελές Γραφείον Νομ. Συμβούλου, αποτελούμενον από ένα Νομ. Σύμβουλον, έχοντα βαθμόν αρεοπαγίτου, ενδεχομένως από ένα Πάρεδρον Νομ. Συμβουλίου, έχοντα βαθμόν Παρέδρου Ελεγκτικού Συνεδρίου και αποδοχάς Παρέδρου Συμβουλίου Επικρατείας, ένα Γραμματέα ως βοηθόν επί διοικητικώ βαθμώ και διοικητικόν προσωπικόν. Ο Νομ. Σύμβουλος: α) εγνωμοδότηι επί των ερωτημάτων του Υπουργείου παρ' ω υπηρέτει, β) εξεπροσώπει ενώπιον των δικαστηρίων το Δημόσιον επί των ανετεθειμένων αυτώ υπό της Διευθύνσεως Δικαστικού υποθέσεων και γ) μετείχε των

εργασιών του Νομ. Συμβουλίου και λοιπών διοικητικών συμβουλίων κατά την πρόβλεψιν ειδικών νόμων. Ο Πάρεδρος του Νομικού Συμβουλίου ανεπλήρου τον Νομ. Σύμβουλον εν τη διεξαγωγή των δικών και εξετάλει τα υπό του Προέδρου του Νομ. Συμβουλίου και του εις ον έκαστος υπήγετο Νομ. Συμβούλου ανατεθέντα καθήκοντα. Ο Γραμματεύς Νομ. Συμβούλου παρίστατο κατά τας τυπικάς δικασίμους των δικαστηρίων, κατέθετε τα δικόγραφα, παρίστατο εις τας διεξαγωγάς αποδείξεων, ενώπιον των Προέδρων και Ειρηνοδικών και εξετάλει τας λοιπάς βοηθητικάς εργασίας του Γραφείου. Πάντων των Γραφείων προϊστάτο ο Δικαστ. Σύμβουλος, μετονομασθείς από του 1935 εις Πρόεδρον του Νομ. Συμβουλίου, έχων βαθμόν Αντιπροέδρου του Αρείου Πάγου και διευθύνων, διοριζόμενος επί βετεί θητεία, τας εργασίας της Διευθύνσεως Δικαστικού Υπ. Οικονομικών. Το προσωπικόν της Διευθύνσεως ταύτης αποτελέσθη εξ 8 Εισηγητών Δικαστ. Υποθέσεων, μεριμνώντων διά την αλληλογραφίαν επί των διαφόρων δικών μετά των Νομ. Συμβούλων και των πληρεξουσίων του Δημοσίου. Εν επαρχίαις πληρεξούσιοι του Δημοσίου εν Θεσσαλονίκη, Πειραιεί, Πάτραις και Λαρίσση ήσαν ανά εις Δικ. Αντιπρόσωπος παρ' Οικ. Εφορεία έχων βαθμόν διοικητικού υπαλλήλου, όστις μεθ' ενός Γραμματέως εξεπροσώπει το Δημόσιον εις τα δικαστήρια της έδρας του. Εις τας λοιπάς πόλεις εχρησιμοποιούντο ως δικαστ. εκπρόσωποι του Δημοσίου δικηγόροι της εκλογής του Δικ. Συμβούλου, διορίζοντος αυτούς επί μιας εκάστης πρωτοεισάκτου υποθέσεως.

Γ'

Ο Α.Ν. 2374 / 1940 ανεμόρφωσε τον θεσμόν επί των εξής κυρίων βάσεων: α) εισήγαγε την βαθμολογικήν οργάνωσιν του κυρίου εκ νομικών προσωπικού του Νομ. Συμβουλίου και την περαιτέρω ιεραρχικήν εξέλιξιν αυτού εκ του αμέσως κατωτέρου εις τον ανώτερον βαθμόν, αποκλεισθείσης κατά κανόνα της έξωθεν εισαγωγής υπαλλήλων, όρίσας, κατ' αύξησιν, τας θέσεις του κυρίου τούτου προσωπικού εις 1 θέσιν Προέδρου επί αποδοχαίς Προέδρου Ελεγκτικού Συνεδρίου, 12 θέσεις Νομ. Συμβούλων επί αποδοχαίς Συμβούλων Ελεγκτικού Συνεδρίου, 18 θέσεις Παρέδρων Νομ. Συμβουλίου (με πρόβλεψιν αύξησεώς των διά Β.Δ. μέχρις 22) επί αποδοχαίς Παρέδρων Ελεγκτικού Συνεδρίου, 25 θέσεις Δικ. Αντιπροσώπων Δημοσίου α' τάξεως επί αποδοχαίς Πρωτοδίκου, 53 θέσεις Δικ. Αντιπροσώπων Β' τάξεως, επί αποδοχαίς Εμμ. Παρέδρου Πρωτοδικών, ή δοκίμων Δικ. Αντιπροσώπων επί αποδοχαίς Ειρηνοδίκου α' τάξεως, β) ανέθεσε τα διοικητικού περιεχομένου καθήκοντα της Διευθύνσεως Νομ. Υπηρεσιών Υπ. Οικονομικών. (ως μετωνομάσθη η Διεύθυνσις Δικαστικού) εις τον Διευθυντήν Νομ. Υπηρεσιών, ως αυτοτελές όργανον, υποκατασταθέν εις τας αντιστοιχούς αρμοδιότητας του Προέδρου του Νομ. Συμβουλίου, γ) διελύθησαν τα παρ' Υπουργείοις Γραφεία Νομ. Συμβούλων και συνεκεντρώθησαν εν ίδιω καταστήματι πάσαι αι υπηρεσίαι αρμοδιότητος της Διευθύνσεως Ν.Υ. διαιρεθείσης εις Τμήματα και Γραφεία κατ' ειδικότητα θεμάτων, δ) εδημιουργήθησαν Δικαστ. Γραφεία του Δημοσίου εν Θεσσαλονίκη, Πειραιεί, Πάτραις, Λαρίσση (ήδη υφιστάμενα), Σέρραις και Βόλω, επανδρούμενα διά κυρίου προσωπικού του Νομ. Συμβουλίου ε) καθιερώθη το σύστημα της αναθέσεως των υποθέσεων διά τας λοιπάς επαρχίας εις ένα μόνον δικηγόρον, οριζόμενον μετά του αναπληρωτού του εις εκάστην πρωτοδικειακήν περιφέρειαν και στ) εδημιουργήθη ευχέρεια προσλήψεως εις εκτάκτους υπηρεσιακάς ανάγκας εκτάκτων δικηγόρων επί διετεί θητεία με καθήκοντα αντίστοιχα των Δικ. Αντιπροσώπων β' τάξεως. Κατ' εξουσιοδότησιν και προς εκτέλεσιν των διατάξεων του άνω νόμου εξεδόθη το Β.Δ. 8/12.9.1940, επέχον θέσιν Εσωτερικού Κανονισμού του Σώματος.

Δ'

Το σύστημα του Α.Ν. 2374/1940 επί μικρόν μόνον διετηρήθη Ο μετά την πυρπόλησιν των Γραφείων της Δ.Ν.Υ. και την λήξιν της Κατοχής εκδοθείς Α.Ν. 427/1945 μη αποστάς της κατά βάσιν οργανικής συνθέσεως του Νομ. Συμβουλίου εκείνου, επέφερεν, ως καταστάλαγμα της πείρας, τας κάτωθι ουσιώδεις τροποποιήσεις, ως εμφανίζονται νυν μετά την κατά την τελευταίαν ταύτην περίοδον νομοθετικήν επέμβασιν, εκδηλωθείσαν διά των Ν. 1715/51, 2711/53 και 3693/57 α) προσδιώρισε την αριθμητικήν σύνθεσιν του κυρίου προσωπικού εις 1 θέσιν Προέδρου επί βαθμώ και αποδοχαίς Προέδρου Αρείου Πάγου, 2 θέσεις Αντιπροέδρων επί βαθμώ και αποδοχαίς Αντιπροέδρου Αρ. Πάγου, 15 θέσεις Νομ. Συμβούλων επί βαθμώ και αποδοχαίς Αρεοπαγίτου, (εξ ων η μία διά την νομικήν υπηρεσίαν του Ι.Κ.Α.), 22 θέσεις Παρέδρων επί βαθμώ και αποδοχαίς Εφέτου (εξ ων αι τέσσαρες διά την νομικήν υπηρεσίαν του Ι.Κ.Α.) και 60 θέσεις Δικ. Αντιπροσώπων α' τάξεως επί βαθμώ και αποδοχαίς Πρωτοδίκου, β' τάξεως επί βαθμώ και αποδοχαίς εμμίσθου Παρέδρου Πρωτοδικών, ή δοκίμων επί βαθμώ και αποδοχαίς Ειρηνοδίκου α' τάξεως, β) καθιέρωσε την διά διαγωνισμού είσοδον εις το Σώμα του κυρίου προσωπικού από του πρώτου εισαγωγικού βαθμού με εξαίρεσιν απ' ευθείας διορισμού εις θέσεις

Παρέδρων και Νομ. Συμβούλων εις περιωρισμένην έκτασιν, γ) ανέθεσεν ευθέως την ευθύνην της διεξαγωγής των υποθέσεων του εξωτερικού εις το Νομ. Συμβούλιον, δ) εδημιούργησε και πάλιν τα παρ' Υπουργείοις Γραφεία Νομ. Συμβούλων, οργανωθέντα διά τοποθετήσεως παρ' αυτοίς, εκτός του Νομ. Συμβούλου, και Παρέδρων, Δικ. Αντιπροσώπων και βοηθητικού προσωπικού, ε) επανέφερεν απάσας τας διοικητικού περιεχομένου αρμοδιότητας εις τον Πρόεδρον του Νομ. Συμβουλίου, καταργηθείσης της θέσεως του Διευθυντού, στ) κατέστησε το Νομ. Συμβούλιον ανεξάρτητον αρχήν, υπαγομένην μεν εις τον Υπ. Οικονομικών, αλλά μη αποτελούσαν οργανικόν τμήμα του Υπουργείου, ζ) καθιέρωσε τον δι' αποφάσεως της Ολομελείας διορισμόν ανά διετίαν εις τας έδρας Πρωτοδικείων, πλην των Θεσσαλονίκης, Πειραιώς, Πατρών και Λαρίσσης ένθα διετηρήθησαν τα Δικ. Γραφεία του Δημοσίου, δικηγόρων του Δημοσίου, τακτικού και αναπληρωματικού, η) προέβλεψε την δυνατότητα ορισμού εμίσθων δικηγόρων επί ωρισμένη θητεία εις επαρχίας, ένθα η κίνησις των υποθέσεων επιβάλλει τούτο, θ) εδημιούργησεν εις την Κεντρ. Υπηρεσίαν (Γραφείον Προέδρου) το Τμήμα Υποθέσεων Επαρχιών και Αλλοδαπής, εποπτεύον της διεξαγωγής των δικών εκτός των Αθηνών και ι) ερρύθμισε διά νέων διατάξεων ή διά παραπομπής εις σαφείς κειμένους ετέρας διατάξεις τα του προσωπικού εν γένει. Κατά το τελευταίον τούτο στάδιον οργανώσεως εδημοσιεύθησαν βάσει μεν εξουσιοδοτήσεως του Α.Ν. 427]1945 ο υπ' αριθ. 56]27.646 Εσωτερικός Κανονισμός του Σώματος, βάσει δε εξουσιοδοτήσεως του Ν. 3693]1957 ο αντικαταστήσας τον ανωτέρω από 28.4.59 Εσωτερικός Κανονισμός αυτού.

Συγκριτικά

Η εν Ελλάδι οργάνωσις του Νομ. Συμβουλίου προσομοιάζει προς την του Ιταλικού τοιούτου (*Avvocatura dello Stato*), εξ ης άλλωστε φαίνεται ότι εμάστευσε τας γενικάς αρχάς οργανώσεως ο νομοθέτης του 1940. Κατά την ιταλικήν νομοθεσίαν, την *Avvocatura dello Stato* απαρτίζουν η *Avvocatura Generale*, εδρεύουσα εν Ρώμη, και αι 22 *Avvocature Distrettuali*, εδρεύουσαι εις τας έδρας των ισαρίθμων Εφετείων. Η *Avvocatura Generale*, αποτελούσα το κεντρικόν διευθύνον όργανον, συγκροτείται εκ του *Avvocato Generale dello Stato*, εξομοιουμένου προς τον Γεν. Εισαγγελέα του Ιταλ. Ακυρωτικού, των 6 *Vice- Avvocati Generali*, εξομοιουμένων προς Προέδρους Εφετών, του *Secretario Generale*, των *Sost. Avvocati Generali*, εξομοιουμένων προς Αρεοπαγίτας, των *Vice- Avvocati dello Stato*, εξομοιουμένων προς Εφέτας και των *Sost. Avvocati dello Stato*, εξομοιουμένων προς Πρωτοδίκας. Ο *Avvocato Generale dello Stato* εποπτεύει διά την καλήν λειτουργίαν των υπηρεσιών, διευθύνει τας δικαστικάς υποθέσεις και την γνωμοδοτικήν εργασίαν, εκδίδων γενικάς και ειδικάς οδηγίας, επιλύει τας διαφωνίας απόψεων είτε μεταξύ των *Avvocature Distrettuali*, είτε μεταξύ αυτών και των διοικητικών υπηρεσιών, υποβάλλει περιοδικώς εις τον Πρόεδρον του Υπουργ. Συμβουλίου αναφοράς κατάτοπιστικάς επί της δραστηριότητος της *Avvocatura*. Κατά την εκτέλεσιν των καθηκόντων του βοηθείται υπό των *Vice- Avvocati Generali* και του *Secretario Generale*, όστις επιφορτίζεται επίσης με την διεύθυνσιν των διοικητικών υποθέσεων και των εμπιστευτικών τοιούτων. Η *Avvocatura Generale* απασχολείται με την υπεράσπισιν του Κράτους ενώπιον των ανωτάτων συνταγματικών, τακτικών και διοικητικών δικαστηρίων (Συνταγματικόν Δικαστήριον, Ανώτατον Συνταγματικόν Δικαστήριον της Σικελίας, Ακυρωτικόν, Συμβούλιον Επικρατείας, Ελεγκτικόν Συνέδριον, Ανώτατον Δικαστήριον Δημοσίων Υδάτων κ.λ.π.), ως και ενώπιον των δικαστηρίων της περιοχής του Εφετείου Ρώμης. Αι *Avvocature Distrettuali* συγκροτούνται εξ ενός *Avvocato Distrettuale*, υπό *Vice- Avvocati* και *Sost. Avvocati*, ως και εξ αριθμού *Procuratori*. Εκάστη τούτων εις την περιοχήν της επιφορτίζεται με την εκπροσώπησιν και υπεράσπισιν επί δικαστηρίου της διοικήσεως και με την παροχήν πληροφοριών εις αυτήν. Το προσωπικόν εισέρχεται εις το Σώμα διά διαγωνισμόν. Η *Avvocatura dello Stato* ασκεί και την γνωμοδοτικήν προς την διοίκειν αρμοδιότητα, παραλλήλως προς την ασκουμένην υπό του Συμβ. Επικρατείας, ήτις είναι περιωρισμένη μόνον εις θέματα διοικ. δικαίου. Η γνωμοδοτική αρμοδιότης καταλαμβάνει ευρύ χώρον, περιέχοντα την άσκησιν ή την παραίτησιν από αγωγής, την σύνταξιν συμβολαίων και συμβιβασμών, την επεξεργασίαν σχεδίων νόμων, διαταγμάτων και συγγραφών υποχρεώσεων, ως και την παροχήν συμβουλών εις την διοίκειν περί των ληπτέων μέτρων εξ αφορμής αιτήσεων ή εισαγομένων διά της διοικ. οδού ζητημάτων, δυναμένων να προκαλέσουν διενέξεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γ.Αγγελοπούλου: Σύστημα Διοικ. Δικαίου- τόμ. Α' (1885- 1892) σ. 197 επ.

Δ.Ποταμιάνου: Ερμηνεία των περί Πολιτικής Δικονομίας και Οργανισμού των Δικαστηρίων νόμων (1902- 1905) παρ. 689.

Ι.Ζέπου: Βασιλικά- τόμ. Α' (1910) σ. 433, 455, 463.

Β.Οικονομίδου- Μ.Λιθαδά: Εγχειρίδιον Πολιτικής Δικονομίας τόμ. Α' (1924) σ. 82 επ. και 287 επ.

- Μ.Λιβαδά: Εγχειρίδιον Πολιτικής Δικονομίας (1927) παρ. 408.
- Σ.Ευκλείδου-Κ.Παπαδοπούλου: Ερμηνεία Πολιτικής Δικονομίας- τόμ. Α' (1932) σ. 332 επ.
- Χ.Σγουρίτσα: Νομικόν Συμβούλιον, εν Πυρσού Μεγάλη Ελλην. Εγκυκλοπαιδεία τόμ. ΙΗ' (1932) σ. 357.
- Α.Βρέκοσι: Νομικόν Συμβούλιον- Νομικός Σύμβουλος, εν Λεξικώ Νομικής. Διοικήσεως και Αστυνομίας- τομ. ΣΤ' (1934) σ. 117.
- Θ.Τσάτσου: Το Νομικόν Συμβούλιον, εν Πυρσού Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαιδεία- τομ. Ι' (1934) σ. 251.
- Γ.Διοβουνιώτου: Το Νομικόν Συμβούλιον (1935) Δ-κή Ζ' σ. 712.
- Γ.Βάλληνδα: Δημόσιον, εν Ζαχαροπούλου- Γεν. Ευρετηρίω Νομολογίας- τόμ. Β' (1936) σ. 718.
- Η.Γλυκοφρίδου: Υπάλληλοι δημόσιοι, εν Ζαχαροπούλου Γεν. Ευρετηρίω Νομολογίας τόμ. ΣΤ' (1937) σ. 545.
- Κ.Κονιαβίτου: Ικανότης δικονομική, εν Ζαχαροπούλου Γεν. Ευρετηρίω Νομολογίας- τόμ. Δ' (1938) σ. 326.
- Σ.Παπαστεργίου: Νομικόν Συμβούλιον, εν Ζαχαροπούλου Γεν. Ευρετηρίω Νομολογίας τόμ. Ε' (1939) σ. 114.
- Λ.Σπεράντσα: Κώδιξ Νόμων Δημοσίου (1940).
- Η. Berthelemy- Μ.Στασινοπούλου: Διοικ. Δίκαιον- τόμ. Β' (1941) σ. 245.
- Μ.Στασινοπούλου: Αστική ευθύνη του Κράτους (1950) σ. 386.
- Ι.Θ.Π.: Νομικόν Συμβούλιον του Κράτους, εν Ηλίου Νεωτέρω Εγκυκλ. Λεξικώ τόμ. ΙΔ' σ. 498.
- Ι.Πολυκράτης: Το Νομικόν Συμβούλιον του Κράτους, εν Ηλίου Νεωτέρω Εγκυκλ. Λεξικώ τομ. Ζ' σ. 1533.
- Μ.Στασινοπούλου: Δίκαιον Διοικ. Πράξεων (1951) σ. 123. 126.
- Γ.Παπαχατζή: Σύστημα του εν Ελλάδι ισχύοντος Διοικ. Δικαίου (1952) σ. 230.
- Δ.Καρβελά κ.τ.λ.: Νομικόν Συμβούλιον, εν Ζαχαροπούλου Συμπληρώματι Νομολογίας 1935- 1952 τόμ.1 (1953) σ. 447, 698.
- Σ.Μπέη: Δημόσιον, εν Ζαχαροπούλου Συμπληρώματι Νομολογίας 1935- 1952 τόμ. 2 (1953) σ. 967.
- Τ.Σταυροπούλου: Νομικόν Συμβούλιον του Κράτους, εν Ζαχαροπούλου Συμπληρώματι Νομολογίας 1935- 1952 τόμ. 4 (1954).